

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЯК КЛЮЧОВОГО НАПРЯМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

IMPROVING THE EDUCATION SYSTEM AS A KEY DIRECTORY TO INCREASE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE PERSONNEL

У статті обґрунтовано необхідність удосконалення системи освіти як ключового напрямку підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємства. Виявлено причини дисбалансу між підготовкою фахівців та їх затребуваністю на ринку праці. Охарактеризовано проблеми, напрями і загрози удосконалення системи освіти в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, персонал, освіта, конкурентоспроможність персоналу.

В статті обґрунтовано необхідність удосконалення системи освіти як ключового напрямку підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємства. Виявлено причини дисбалансу між підготовкою фахівців та їх затребуваністю на ринку праці. Охарактеризовано проблеми, напрями і загрози удосконалення системи освіти в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року.

ризовані проблеми, напрями і загрози удосконалення системи освіти в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, персонал, образование, конкурентоспособность персонала.

The article substantiates the necessity of improving the education system as a key direction in increasing the competitiveness of the company's staff. The reasons of imbalance between training of specialists and their demand in the labor market are revealed. The problems, directions and threats of improvement of the education system in the context of the National strategy of development of education in Ukraine till 2021 are characterized.

Key words: competition, competitiveness, personnel, education, staff competitiveness.

УДК 331.108.4:378.1

Леган І.М.

к.е.н., доцент,
завідувач кафедри підприємництва,
фінансів та оподаткування,
Університет державної фіскальної
служби України
(Житомирська філія)

Постановка проблеми. У сучасних умовах досить високих вимог до якості трудового потенціалу особливо важливого значення набуває рівень освіти та професійної орієнтації як найбільш вагомих факторів конкурентоспроможності персоналу підприємства та конкурентоспроможності країни загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей удосконалення системи освіти в Україні присвячена значна кількість праць як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Широке коло наявних досліджень здебільшого стосується соціально-педагогічних аспектів реформування освіти. Різномічні аспекти підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємства, проблем сучасного ринку праці та зайнятості населення досліджувались у роботах О.А. Грішнєвої [3], Т. А. Заєць, Л. М. Ільч [4], Е.М. Лібанової, Л. С. Лісогор, Ю. М. Маршавіна [6], М.В. Семікіної та інших.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні ролі системи освіти у формуванні конкурентоспроможності персоналу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасної ситуації на ринку праці та ринку освітніх послуг свідчить про наявність між ними дисбалансу попри потребу їх взаємозв'язку та взаємодії. Всупереч потребам сучасного ринку праці в Україні триває так званий «бум отримання вищої освіти». Масове отримання вищої освіти, з одного боку, свідчить про високий рівень освітньо-професійної активності молоді, але, з іншого боку, кіль-

кість не завжди забезпечує якість. Орієнтація ВНЗ не на реальні потреби економіки, а на ажіотажний попит молоді на популярні та престижні спеціальності створює проблеми молоді з працевлаштуванням та загрози залишитися за межами ринку праці.

Отримання вищої освіти в Україні не є запорукою вдалого, а подекуди й будь-якого працевлаштування, змушуючи «шукати кращої долі» за межами батьківщини або працювати в неформальному секторі економіки. Причинами цього є необхідність випускників шкіл, професійно-технічних закладів освіти, абітурієнтів про реальну ситуацію на ринку праці, затребуваність професій, попит та пропозицію на обрані спеціальності, перспективи працевлаштування після закінчення навчання.

Недарма одним із показників, що визначає глобальний індекс конкурентоспроможності країни, що визначається Всесвітнім економічним форумом з 1979 р., є вища освіта та професійна підготовка.

Цей показник у системі показників оцінюється з огляду на загальну кількість зарахувань до загальноосвітніх шкіл та ВНЗ, а також з огляду на якість системи освіти, визначену суб'єктами бізнес-середовища. Розглянемо місце країн світу та показник вищої освіти і професійної підготовки в них за допомогою табл. 1.

Певні коригування системи освіти відповідно до сучасних реалій та вимог ринку праці здійснено, однак їх доволі важко назвати системними та такими, що кардинально змінюють її зміст. Дисбаланс ринку освітніх послуг та ринку праці проявля-

Таблиця 1

Рейтинг країн за показником «Вища освіта та професійна підготовка» в Індексі глобальної конкурентоспроможності у 2017 р. за даними Всесвітнього економічного форуму [1]

Країна	Рейтинг країни	Показник	Країна	Рейтинг країни	Показник
Сінгапур	1	6,27	Гонконг	14	5,70
Фінляндія	2	6,18	Німеччина	15	5,70
США	3	6,12	Австрія	16	5,68
Нідерланди	4	6,09	Тайвань	17	5,63
Швейцарія	5	6,07	Швеція	18	5,59
Данія	6	5,97	Естонія	19	5,52
Нова Зеландія	7	5,97	Великобританія	20	5,48
Норвегія	8	5,88	Мальта	30	5,16
Австралія	9	5,88	Російська Федерація	32	5,12
Ірландія	10	5,85	Україна	35	5,09
Бельгія	11	5,82	Люксембург	50	4,75
Ісландія	12	5,79	Єгипет	100	3,60
Канада	13	5,77	Мавританія	137	1,90

ється переважно у одному з двох варіантів. У першому молодь, формально отримавши диплом про вищу освіту, може виконувати лише невідповідну отриманому освітньо-кваліфікаційному рівню роботу. У другому ж молодь просто не може знайти роботу за спеціальністю в результаті відсутності затребуваності таких спеціалістів. Тобто людський капітал, сформований сучасною системою освіти, виявляється недовикористаним або й зовсім нерелізованим на ринку праці країни.

Причини наявного дисбалансу між підготовкою фахівців та їх затребуваністю на ринку праці є досить відомими широкому загалу, проте потребують пояснень.

1. Попри сталий протягом останніх декількох років надлишок спеціалістів юридичного та економічного профілю на ринку праці та нестачу спеціалістів технічного, інженерного та хімічного профілю, як державні, так і приватні ВНЗ продовжують підготовку фахівців так званих «модних» спеціальностей. Причому після закінчення навчання, за даними Державної служби зайнятості України, у 55% випускників, що здійснили підготовку за такими напрямками, як «Фінанси, банківська справа та страхування», «Облік і оподаткування», «Економіка підприємств», «Правознавство», виникають проблеми із працевлаштуванням. Система вищої освіти, яка внаслідок тісної співпраці з ринком праці має бути підґрунтям високого рівня конкурентоспроможності молодих спеціалістів, зорієнтована лише на задоволення потреб у необґрунтованому попиті абітурієнтів та їх платоспроможності.

2. Навіть всупереч достатній поінформованості про ситуацію на ринку праці молодь обирає професії зі «штампом престижності». Попри внутрішні схильності до однієї професії молодь часто обирає іншу, покладаючись на профорієнтацію родичів, близьких чи знайомих.

3. Рівень підготовки фахівців не відповідає вимогам сучасного ринку праці внаслідок відсутності узгодженості навчальних програм ВНЗ з вимогами роботодавців. Кількість вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації зростає прямо пропорційно охочим отримати диплом про вищу освіту, залишаючи питання її якості на другому рядному місці.

4. Відсутність інтеграції наукових досягнень у сферу вищої освіти знижує конкурентоспроможність вищих навчальних закладів і, як результат, рівня конкурентоспроможності їх випускників. Завданням науково-педагогічних кадрів у сучасних умовах інноваційної економіки є не тільки володіння достатнім обсягом знань та навичок, а і здатність швидко та ефективно їх поповнювати та оновлювати. Попри все, деякі ВНЗ використовують застарілу навчально-методичну літературу, яка давно втратила свою актуальність.

5. Низький рівень ефективності державного замовлення приводить до ситуації, коли держава витрачає кошти спершу на підготовку неконкурентоспроможного фахівця, а згодом ще й на виплату йому соціальної допомоги або перенавчання.

6. Втрата престижності робітничих професій на фоні зниження чисельності випускників професійно-технічних закладів освіти ще більшою мірою збільшує попит на робітничі професії.

Однак, окрім внутрішніх чинників взаємозв'язку цих двох сфер – освіти та ринку праці, наявна проблематика відображена і через зовнішні. Нерозривний зв'язок між рівнем освіти та очікуваним рівнем майбутнього доходу важко недооцінювати. Відсутність конкурентної оплати праці спонукає обдаровану молодь країни до еміграції та застосування своїх знань, вмінь та навичок на теренах країн Західної Європи, США, Канади та країн Азії.

Необґрунтовано низький рівень оплати праці працівників певних професій попри державне

замовлення та наявність попиту відзначається дефіцитом на ринку праці. Навчаючись за державний кошт, майбутні випускники результатом навчання бачать не реалізацію за фахом, а лише формальність отримання диплому про вищу освіту.

У цих умовах беззаперечною необхідністю є розроблення та впровадження нової концепції змісту системи освіти та професійного навчання. Удосконалення системи освіти має бути реалізоване таким чином, щоб випускники ВНЗ, вперше виходячи на ринок праці, були впевнені в затре-

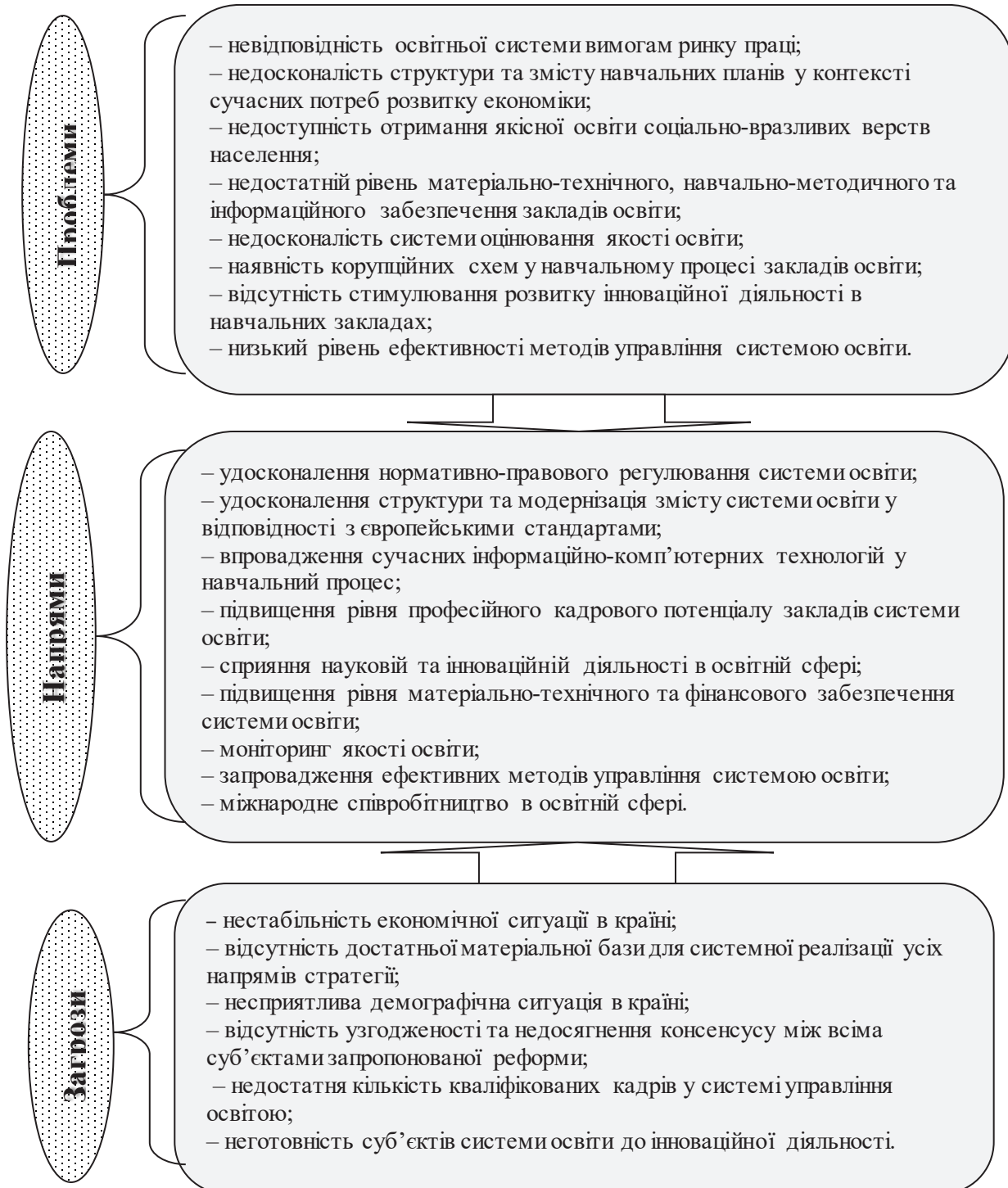

Рис. 1. Удосконалення системи освіти в контексті Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року [2]

буваності набутих знань та вмінь, а також власній конкурентоспроможності на ринку праці.

Тобто метою удосконалення системи освіти є підвищення її якості та конкурентоспроможності відповідно до сучасних вимог розвитку персоналу підприємства та економіки загалом.

У ХХІ столітті більшість високорозвинених країн світу визначили реформи в освітній сфері пріоритетними. Не винятком є й Україна. 25 червня 2013 р. Указом Президента України була ухвалена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, в якій чітко визначені проблеми, ризики, основні завдання, напрями, а також механізми її реалізації (рис.1).

У контексті цієї Національної стратегії розвитку освіти спробуємо визначити напрями удосконалення системи освіти в Україні:

1. Удосконалення нормативно-правового регулювання системи освіти.

Необхідність створення правового поля, яке адаптоване до вимог сучасного інноваційного шляху розвитку економіки та суспільства, є однією з умов побудови конкурентоспроможної національної системи освіти. Її удосконалення передбачає як ухвалення нових нормативно-правових актів, так і внесення змін у вже наявні (чинні).

2. Удосконалення структури та модернізація змісту системи освіти у відповідності з європейськими стандартами.

Система освіти у сучасних умовах потребує створення такої концепції розвитку, яка виходить за межі традиційного її сприйняття. Основним завданням модернізації змісту системи освіти є забезпечення зростання її загальнодержавної значущості на фоні зменшення її відставання від реальних потреб економіки.

3. Впровадження сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у навчальний процес.

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій особливого значення набуває їх упровадження у навчальний процес, що сприяє удосконаленню навчально-виховного процесу, формуванню високого рівня інформаційної культури персоналу та його підготовці до безпроблемного існування в сучасному інформаційному суспільстві.

4. Підвищення рівня професійного кадрового потенціалу закладів системи освіти.

Сучасний рівень конкурентоспроможності наданих освітніх послуг перебуває в прямій залежності з рівнем професійної підготовки науково-педагогічних кадрів закладів освіти. При цьому проблемним питанням є не використання молодими науково-педагогічними кадрами новітніх інформаційно-комунікаційних та Інтернет-технологій, а сформовані за часів відсутності засобів інформатизації, педагогічних кадрів з відповідним науково-освітнім статусом, схильних до традиційних засобів організації своєї професійної діяльності.

5. Сприяння науковій та інноваційній діяльності в освітній сфері.

Модернізація системи освіти у відповідності з вимогами європейського та міжнародного співтовариства вимагає більш раціональних, оновлених та ефективних заходів з організації наукової та інноваційної діяльності.

6. Підвищення рівня матеріально-технічного та фінансового забезпечення системи освіти.

Важливою передумовою отримання високоякісної освіти в Україні, підвищення рівня фахівців, що її здобувають, а також її відповідність сучасним вимогам інноваційної економіки є високий рівень фінансового та матеріально-технічного забезпечення системи освіти.

7. Моніторинг якості освіти.

Прагнення України відповідати вимогам єдиного Європейського освітнього простору вимагає від неї забезпечення високого рівня якості освіти на всіх етапах та рівнях. Згідно з критеріями ООН, якість освіти є одним із визначальних складників якості життя. Якість освіти у цьому контексті – це ступінь відповідності рівня набутих знань випускників навчальних закладів вимогам і потребам особистості, роботодавців, суспільства, держави, міжнародного співтовариства.

8. Запровадження ефективних методів управління системою освіти.

Система освіти, що перейшла у спадок незалежній Україні з радянських часів, вирізнялася вузькою спеціалізацією, централізованістю та уніфікованістю. Навчальні заклади у Радянському Союзі створювалися під вимоги певних міністерств, відомств і навіть підприємств, що зумовлювало збільшення витрат у рази, при цьому зважаючи спеціальності і, як наслідок, знижуючи ефективність системи освіти. Проте навіть в умовах центрального планування освітня система виявилася неефективною та не здатною до умов розвитку ринкової економіки. Інтеграція України в європейський та міжнародний освітній простір вимагає від нашої країни урахування досвіду зарубіжних країн у сфері управління освітою.

9. Міжнародне співробітництво в освітній сфері.

З метою побудови конкурентоспроможної національної системи освіти та її подальшу інтеграцію у міжнародний освітній простір перед Україною постає завдання укріплення та розвитку взаємовигідних міжнародних відносин у сфері освіти. Держава як основний суб'єкт у галузі міжнародного співробітництва в освітній сфері повинна стати ініціатором та каталізатором як двосторонніх, так і багатосторонніх договорів та угод між освітніми закладами України та іноземних держав, міжнародними установами, організаціями, фондами тощо.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, нагальної необхідності на шляху підвищення

конкурентоспроможності персоналу підприємства набуває питання удосконалення національної системи освіти та приведення вітчизняної системи освіти до стандартів та критеріїв європейського освітнього простору. Єдиний шлях розвитку української системи освіти в цьому напрямі – інноваційний, який передбачає перехід від локальних періодичних нововведень, в яких відсутнє чітке бачення системи освіти після реформування, до системних нововведень як єдиного можливого та актуального способу існування системи освіти. Цей шлях розвитку національної системи освіти можливий лише за умови концентрації та об'єднання зусиль усіх суб'єктів освітньої системи. Стрімкий перебіг сучасних управлінських процесів ставить перед Україною нові виклики та завдання, яких донині наша країна ще не знала.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. The Global Competitiveness Report 2017–2018: the World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>
2. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 р. № 344/2013. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
3. Грішнова О.А. Молоді спеціалісти на ринку праці: проблеми конкурентоспроможності та працевлаштування / О.А. Грішнова, А. Є. Самарцева // *Економіка и управление*. 2013. № 2. С. 49–54.
4. Ільїч Л.М. Інноваційна модель зайнятості: сутність, характерні ознаки та передумови становлення в Україні / Л.М. Ільїч // *Ринок праці та зайнятість населення: виробн.-практ. наук. ж-л*. К.: Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 2015. № 1. С. 13–17.
5. Леган І.М. Конкуренція і конкурентоспроможність на ринку праці: концептуалізація базових понять / І.М. Леган // *Інноваційна економіка*. № 2. 2012. С. 105–109.
6. Маршавін Ю. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: моногр. / Ю. Маршавін. К.: Альт-прес, 2011. 396 с.
7. Федоренко В.Л. Пріоритетні напрями удосконалення освіти у сфері кадрової політики і державної служби при підготовці фахівців у галузі державного управління / В.Л. Федоренко // *Visnyk NAPA*. № 4. 2014. С. 49–55.